

I FORMACIÓ DEL PLA NACIONAL DE FORMACIÓ DE SECUNDÀRIA DEL CURS 2019-2020

Introducció al marxisme

Índex

1. Introducció
2. Metodologia
3. Biografia intel·lectual de Marx
4. Anatomia de la societat: mode de producció
5. Interpretació materialista de la història
6. Alienació
7. Alguns corrents del marxisme
8. Qüestionari

1. Introducció

Aquesta primera formació pretén que la militància assumeixi una sèrie de conceptes claus i bàsics de la teoria marxista. Així, el contingut creiem que és assumible per tothom i animem a aprofundir més enllà a totes aquelles que se sentin preparades per avançar més a nivell teòric.

A més d'apartats de conceptes claus, la formació inclou la biografia intel·lectual de Marx i un esquema de corrents del marxisme. Creiem que conèixer l'autor des d'una perspectiva biogràfica i històrica és una inici encertat per qui s'acosta a l'estudi del marxisme; a més, el fet de començar a apropar alguns corrents concrets que sorgeixen de l'obra de Marx (ja que aquesta és una obra oberta) creiem que servirà en el futur a la militància com a guia per saber situar-se en allò que està llegint i poder identificar alguns elements definitoris dels autors més influents.

L'estudi hauria de ser tasca prioritària del militant revolucionari, i per tant, animem a què aquesta formació en concret i el PNF de secundària en general, siguin només la porta d'entrada al marxisme.

2. Metodologia

Primer, anoteu la quantitat de militància respecte el total que s'ha llegit la formació i quanta ha participat al debat per contestar les preguntes. Aquestes són orientatives, un fil conductor per al debat, però no necessàriament s'han de contestar totes ni fer-ho de forma tancada i conclusiva.

Es valorarà molt positivament que el nucli faci un apartat de valoració de la formació en si, és a dir, valorar si el format i extensió és l'adequat, si es considera positiva l'elecció de textos, si ha servit per a millorar la formació de la militància, si el nivell és apropiat, etc.

Les conclusions, respostes, reflexions i valoracions que vulgui cada nucli s'han d'enviar **abans que acabi el mes de gener de 2020** a lluitaideologica@sepc.cat.

3. Biografia intel·lectual de Marx

Marx neix a la ciutat alemanya de Trèveris l'any 1818, la seva mare provenia d'una família burgesa i el seu pare era advocat. Va assistir a l'escola de secundària de Trèveris, centre que va patir persecució política i policial per difondre idees liberals entre els seus alumnes, quan Marx encara era estudiant les institucions van condemnar el centre per conductes sedicioses i van substituir a la majoria de professors.

El 1835 va marxar a estudiar Dret, per voluntat paterna, a la universitat de Bonn, on es va iniciar en el món de la poesia i de la qual va acabar marxant per continuar els seus estudis a Berlín. Va ser en aquest moment on la seva relació amorosa amb Jenny von Westphalen, amiga de la infància i filla d'aristòcrates, va començar.

Un cop a Berlín s'interessa per l'obra de Hegel, qui havia sigut professor de la facultat fins 10 anys abans, i poc després entra dins el cercle dels joves hegelians, un grupuscle de joves filòsofs liberals que es dedicaven a criticar la societat del moment utilitzant la dialèctica hegeliana com a mètode d'anàlisi. És en aquest període també on Marx escriu les seves obres de narrativa i poesia, tot i que no va publicar-ne cap.

Aquesta etapa acaba el 1841 amb la tesi doctoral de Marx *Diferències a les filosofies de la naturalesa de Demòcrit i Epicur* on Marx intenta demostrar que la teologia ha d'estar subordinada a la filosofia.

Recent doctorat es muda a Colònia on exerceix de periodista escrivint per *La Gasetta Renana*, diari d'esquerres on es dedica a criticar la política del govern de la regió i dels diferents polítics liberals i socialistes. Primer com a redactor, després i fins a la seva renúncia a causa de la intensa censura i per intentar salvar al diari d'aquesta.

Després de la seva renúncia, l'any 43 emigra a França per coeditar la revista *Annals francoalemanys* la intenció de la qual era servir de punt de connexió entre els socialistes alemanys i francesos. Aquest fet serveix per exemplificar com la deriva ideològica de Marx es tradueix en una deriva política també, doncs aquest

Marx és més radical que els anteriors i comença a veure la importància de la unió internacional dels treballadors.

És a França on Marx comença complementar la seva formació jurídica i filosòfica amb l'estudi de l'economia política, disciplina que com veurem més endavant detestava i que va ser la seva font d'estudi prioritària fins a la mort. També publica la *Contribució a la crítica hegeliana del dret*, obra on Marx comença a prendre més distància del pensament hegelianista i s'apropa a la del materialista, teòric del dret i crític de la religió Ludwig Feuerbach. Aquí Marx ja parla de lluita de classes i del despertar d'una consciència pròpia pel proletariat, també és l'obra on apareix la seva famosa categorització de la religió com "opi del poble". Una altra obra publicada a França es *Sobre la qüestió jueva*, escrit que critica el pensament de Bruno Bauer, el més prominent dels Joves Hegelians, ell considerava que la completa emancipació política de la comunitat jueva dins la societat i l'estat de l'època havia de passar si o si per la renúncia dels jueus de la seva identitat religiosa diferenciada doncs segons ell aquesta necessitava d'un estat laic que no deixes espai a dites identitats. Marx en aquest text refuta dita teoria i aprofita per esclarir la limitació de l'emancipació política, posant en evidència la necessitat d'una emancipació material de l'ésser humà per tal de garantir també la volguda emancipació política.

Encara a França, el 1844 coneix a Engels, qui serà el seu mecenes i el més important company intel·lectual i polític de Marx. Abans d'acabar l'any ja han publicat un llibre de manera conjunta, *La sagrada família*, obra satírica on s'aprofundeix en el distanciament de Marx dels seus antics companys dels Joves Hegelians i on comencen a despuntar les primeres concepcions del materialisme marxista.

L'última obra d'aquest període abans de la seva expulsió de França són els *Manuscrits econòmic-filosòfics*, en aquests s'explica la teoria marxista de l'alienació, finalment no es van publicar doncs el mateix Marx va ser conscient de les seves limitacions.

El següent període en la vida de Marx és la seva estança en l'exili belga, país on va poder viure amb la condició de no fer publicacions sobre la situació política del país. Va viure-hi tres anys, fins al 48, i durant la majoria d'aquest temps també

Engels va mudar-se a Brussel·les. Etapa on Marx va tenir una pronunciada militància política, ell i Frederic van col·laborar molt activament amb la "Lliga dels Justos" una organització revolucionària clandestina formada per treballadors i artesans alemanys emigrats. Sota la influència de Marx i Engels aquesta organització deixa les seves activitats clandestines per convertir-se en un partit polític (en el sentit ampli del terme) reanomenat com a Lliga dels Comunistes, organització per la qual poc després ambdós escriuen el *Manifest comunista*. És durant l'estança a Bèlgica que Marx acaba de trencar amb els postulats teòrics dels hegelians d'esquerres i de Feuerbach, sent *La Ideologia alemanya* i les *Tesis sobre Feuerbach* les dues obres que ho posen de manifest. A part de trencar amb l'esquerra hegeliana en aquesta època Marx comença a diferenciar als partidaris del socialisme utòpic dels del socialisme científic i escriu una obra titulada *Misèria de la filosofia* dedicada a criticar el pensament del pensador anarquista Mikhaïl Bakunin. Aquestes dues obres són antecedents teòrics del contingut polític que tindrà el manifest.

Podem dir que en acabar l'exili belga el pensament de Marx és molt més sòlid, havent-se radicalitzat pel camí.

Després de Brussel·les Marx torna a viure a Alemanya durant un any, dedicat quasi exclusivament a l'agitació i la militància política. Funda un diari, la *Nova Gasetta Renana* i redacta i edita un pamflet titulat *Demandes del partit comunista d'Alemanya* on només reclama quatre dels deu punts que contenia el manifest comunista, doncs creu que l'estat polític i econòmic del país necessita primer una revolució burgesa, concepció que posa de manifest l'etapisme que encara acompanya a Marx.

A la *Nova Gasetta Renana* publica l'única obra teòrica de la seva estada alemanya, *Treball assalariat i capital*, primera obra netament econòmica i normalment considerada com un primer antecedent del capital.

Un any després de tornar a Alemanya les autoritats tornen a expulsar-lo, d'allà torna a París, però la contrarevolució de Napoleó III va fer que també l'expulssessin de França i va propiciar la seva marxa definitiva a Londres. A Londres Marx i la seva família hi viuran fins al final de la seva vida, durant la

dècada de 1850 la principal ocupació de Marx va ser la política, militant activament a la Lliga dels Comunistes. Durant aquest període l'organització va patir una crisi interna entre els partidaris d'iniciar un aixecament revolucionari a l'espera de què la resta del proletariat s'unís a ells espontàniament i el sector majoritari liderat per Marx que creia que no es donaven les condicions necessàries per això. A part del temps dedicat a l'estudi i la política Marx va dedicar el seu temps a treballar com a periodista per fins a sis diaris europeus de forma simultània, destacant la feina de corresponsal que feia pel *New York Daily Tribune*, diari liberal, antiesclavista i amb destacats membres socialistes que en aquells moments el diari amb més difusió entre la classe treballadora dels Estats Units.

Durant aquesta època publica *El 18 brumari de Lluís Bonaparte*, obra dedicada l'anàlisi del cop d'estat perpetrat pel nebot de Napoleó que sent president de la segona república francesa va proclamar-se emperador sota el nom de Napoleó III. Marx argumenta que l'estat de la guerra de classes a la França del moment va crear les condicions perquè un home mediocre com Lluís Bonaparte acabes exercint d'emperador impulsat per les onades de la contrarevolució. Una de les tesis d'aquest llibre és que "Els homes fan la seva pròpia història, però no la fan només sota la seva voluntat, sota les circumstàncies que ells han escollit, sinó sota aquelles circumstàncies amb què es troben, que existeixen i que han heretat del passat. La tradició de totes les generacions mortes oprimeix com un malson el cervell dels vius".

L'altra producció teòrica d'interès de la dècada dels 50 són els *Grundrisse*, un conjunt d'apunts sobre economia no publicats que contenen la majoria dels elements presents després a *El Capital* i que són determinants per comprendre l'evolució del seu pensament econòmic. És en aquests manuscrits on defineix els diners per primera vegada com producte de les relacions socials, o on deixa de parlar d'alienació per començar a parlar dels fetixismes i mistificacions que travessen les nostres relacions socials.

La dècada dels 60 serà segurament la més transcendent política i teòricament per Marx. L'any 64 entra a formar part del consell general de la nova Associació

Internacional dels Treballadors (la primera Internacional), organització que seria la principal ocupació militant de Marx des d'aquell moment.

Dins de l'AIT començaria un debat entre el bàndol dels socialistes científics on estaven Marx i Engels i el dels anarcocol·lectivistes liderats per Bakunin, debat que va guanyar la primera posició i que va suposar la sortida dels anarquistes de l'organització. També per l'AIT publicaria l'any 72 un pamflet on feia una revisió crítica dels fets ocorreguts l'any anterior a la comuna de Paris sota el nom de *La guerra civil a França*, esdeveniment que va tenir gran rellevància en el pensament de Marx.

Durant aquesta dècada Marx es dedica també a estudiar l'economia política durant llargues jornades d'investigació a la biblioteca del British Museum. D'aquestes jornades d'estudi sorgiran 4 obres sense comptar els manuscrits no publicats amb els que ens hem referit abans sota el nom de *Grundrisse*.

El primer dels treballs s'anomena *Contribució a la crítica de l'economia política*, aquí Marx tracta alguns dels temes que més tard tractarà en profunditat a *El Capital* i al prefaci inclou una metàfora que ha portat una quantitat ingent de discussions al llarg de la història, aquesta diu:

«La totalitat d'aquestes relacions de producció constitueixen l'estructura econòmica de la societat, el fonament real, sobre el qual sorgeix una superestructura legal i política i a la qual corresponen formes definitives de consciència social. El mode de producció de les condicions de vida materials és el procés general de la vida social, política i intel·lectual.»

La segona obra *Teories de la plusvàlua* és un manuscrit on s'estudia de forma crítica l'evolució històrica d'aquest terme durant les discussions econòmiques del segle XVIII i XIX i tampoc va arribar a veure la llum. També redactarà sobre una sèrie de polèmiques econòmiques del moment sota el títol de *Salari, preu i guany*.

Arribats a 1867 Marx publica l'obra en la qual porta treballant 15 anys, *El Capital*, primera part d'un projecte anomenat Crítica de l'economia política que en 9 volums pretenia tractar els temes de l'esfera de producció, la propietat de la terra, el treball assalariat, l'estat, el comerç exterior i el mercat mundial. De tots aquests temes Marx només va arribar a publicar en vida el primer volum de *El Capital*, sent publicats després de la seva mort els manuscrits del segon i tercer volum editats en gran manera per Engels, deixant així el seu projecte inacabat. Durant els últims anys de la seva vida la malaltia no li va permetre continuar escrivint de manera continuada, tot i això Marx va prendre posició en alguns debats d'interès, com en la famosa carta a la militant russa Vera Zassulich on defensa la possibilitat que la societat russa arribés a una societat comunista sense passar necessàriament pel mode de producció capitalista sobre la base del desenvolupament de les comunes agràries del país.

Una altra polèmica és l'obra *Crítica al programa de Gotha*, en la que Marx i Engels critiquen la proposta d'unificació amb els lassalleistes que portava el Partit Socialdemòcrata dels Treballadors Alemanys (precursor de l'SPD) al seu congrés. És en aquesta obra d'on surt la màxima marxista de «De cadascú, segons la seva capacitat, a cadascú segons les seves necessitats».

Finalment Marx mor el 14 de març de 1883 i és enterrat al costat de la seva dona al cementiri londinenc de Highgate.

4. Anatomia de la societat: mode de producció

Per comprendre el pensament de Marx, hem de conèixer el seu anàlisi de la societat i de les relacions econòmiques. Marx estudia la societat com si fos un ésser viu, analitzant les seves parts i la relació entre aquestes. Per aquest motiu, Marx utilitza el concepte anatomia de la societat.

El primer concepte que hem de tenir en compte és el de mode de producció. Aquest determina com es porta a terme en una societat concreta el procés de producció. A més, el mode de producció imposa la divisió del treball, com es realitza l'intercanvi de béns i com es realitza el repartiment dels beneficis

obtinguts.

El mode de producció determina les relacions de producció entre els individus. Aquestes relacions s'estableixen a partir de la situació dels individus respecte a les forces de producció i s'expressa mitjançant les relacions de propietat. Així, en el capitalisme, la burgesia té la propietat dels mitjans de producció, mentre els treballadors només estan en possessió de la seva força de treball.

Les forces productives són la combinació dels mitjans de producció, la tecnologia utilitzada en el procés de producció, i la força de treball. El desigual repartiment dels mitjans de producció provoca segons Marx l'existència de classes socials. Aquesta desigualtat provoca també la lluita de classes entre una classe dominant i una altra oprimida.

Amb tot això, alguns exemples de modes de producció històrics són:

- L'esclavisme, en el qual la classe dominant, els ciutadans lliures, tenien un control complet sobre les forces productives, incloent la força de treball dels esclaus, la classe oprimida, els quals eren possessió seva.
- El feudalisme, en el qual el senyor feudal té la propietat dels mitjans de producció i només controla en part la força de treball dels treballadors, els serfs, amb els quals s'estableix una relació de vassallatge.
- El capitalisme, en el qual s'estableix la propietat privada dels mitjans de producció i en el qual el treballador és jurídicament lliure. La força de treball és propietat exclusiva del treballador, però és comprada pel capitalista a canvi d'un salari.

El mode de producció suposa l'estructura econòmica o base real a partir de la qual explicar els conflictes socials i els canvis històrics. Sobre aquesta estructura, i depenent d'aquesta, se situa la superestructura ideològica, que és el conjunt d'institucions, lleis, idees, valors i creences.

Marx és un filòsof materialista. El materialisme implica la negació de l'autonomia de les idees respecte a les condicions materials, reals, de l'existència humana. Segons Marx és l'estructura econòmica la que determina la superestructura ideològica. És a dir, les idees i els valors, el model d'estat i les lleis, depenen de

com s'organitza l'economia i el procés productiu en un moment històric determinat.

5. Interpretació materialista de la història

Per Marx, tota la història de la humanitat és la història de la lluita de classes. Els canvis històrics que es produeixen es poden explicar a partir de l'oposició o dialèctica entre dues classes socials com a resultat del desigual repartiment dels mitjans de producció. Per aquest motiu, la filosofia de la història de Marx rep el nom de materialisme dialèctic o materialisme històric.

La idea d'una interpretació dialèctica de la història és originària del filòsof alemany Hegel, tot i que aquest explicava aquesta dialèctica com l'oposició entre diferents idees que suposaven una tesi i una antítesi que trobaven la seva superació en una síntesi. Marx realitza una interpretació materialista de la història, és a dir, aquesta dialèctica no es produeix entre idees, sinó entre classes socials antagòniques.

Segons Marx, cada etapa històrica porta en el seu interior els gèrmens de la seva pròpia destrucció. Els canvis històrics són productes de l'oposició entre dues classes inherents al mode de producció. Fruit d'aquesta oposició, i normalment a partir d'una revolució, sorgirà una nova etapa de la història.

Marx té una idea progressista de la història. Segons Marx aquest procés dialèctic s'encamina cap a una etapa definitiva en la qual l'enfrontament serà superat en una societat sense classes socials, sense propietaris privats dels mitjans de producció: la societat comunista. Val a dir però, que un debat molt estès entre els teòrics marxistes posa en qüestió la interpretació lineal de la història.

6. Alienació

Marx és deutor de la filosofia hegeliana, sobretot pel que fa a la concepció dialèctica del món (que ell anomenarà lluita de classes, el motor de la història), però també a la idea d'alienació (idea també desenvolupada per Feuerbach per

descriure la relació entre individu i religió). Com hem dit, Marx és materialista, és a dir, nega l'autonomia de les idees respecte les condicions materials, reals, de l'existència humana, i per tant, pren els termes hegelians i els aplica a allò material, en concret a les relacions de propietat privada i a l'explotació de la classe treballadora. En el seu enfocament al procés d'alienació, va denominar alienació a les distorsions que causava l'estructura econòmica de la societat capitalista en la naturalesa humana.

Cal aclarir que de forma genèrica per alienació hem d'entendre la pèrdua d'identitat o de personalitat d'un individu o grup d'individus que deixa d'existir per a ell mateix i passa a dependre i a existir per a una altra cosa diferent, o aliena, a ell mateix.

Marx entén l'alienació des del punt de vista del treball. Per Marx, no existeix una essència d'ésser humà; els éssers humans són éssers actius, pràctics, que es realitzen a ells mateixos a través de la història i transformant la naturalesa. Des d'aquest punt de vista, l'activitat essencial dels éssers humans no és el coneixement, sinó el treball. Ho explica Marx al capítol quatre dels *Manuscrits econòmico-filosòfics (1844)*: com que no hi ha essència immutable, sinó condicions concretes de producció, ja que el que els homes són producte del seu treball, la base de tota alienació ha de buscar-se en les condicions econòmiques concretes del procés de producció. Així, tota alienació té una base radicalment (d'arrel) econòmica i social i en la societat capitalista del segle XIX (en la que escriu Marx) el treball s'ha convertit en un treball assalariat i monòton, la qual cosa produeix l'alienació del treball, que es pot observar a diferents nivells:

- Pel que fa al producte del treball, ja que aquest no és propietat del treballador, sinó del capitalista. A més, els beneficis obtinguts, la plusvàlua, no es reparteixen de forma justa, tenint en compte la inversió de temps i esforç, i el treballador s'ha de conformar amb el seu salari.
- Pel que fa a la pròpia activitat del treball, que es converteix en una activitat que l'individu no realitza per ella mateixa, sinó per obtenir un salari per satisfer les seves necessitats. A més el treball s'ha convertit

en una activitat monòtona i repetitiva, que impedeix la realització com a ésser humà.

- Pel que fa a la naturalesa, aquesta també es presenta com alguna cosa estranya al treballador. La naturalesa és només un mitjà més per a obtenir un salari i a més està en mans privades.
- Pel que fa a la relació amb els altres éssers humans, el treball assalariat s'ha convertit en un treball individualista. Es treballa per obtenir el salari, sense tenir en compte que el treball com a activitat essencial hauria de servir per transformar el món en favor de tota l'espècie humana.

En conclusió, la relació entre els éssers humans i el treball s'inverteix, de tal forma que aquest, en comptes de ser la seva activitat vital, l'activitat en la qual es manifesta la seva essència, li és imposat com una feina rutinària en la qual no se sent realitzat. El treball s'ha convertit en una cosa estranya, aliena al treballador.

Cal també entendre l'alienació del treballador segons Marx pel que fa a la seva pròpia consciència, pel que fa a tenir una sèrie de valors que no col·liguen amb els seus interessos reals.

El capital, el valor de canvi, els diners, són abstrets de la seva realitat (el treball social cristalitzat en ells) i es transformen en coses. Aquests fetitxes irrealis són, però, actius, actuen en el món econòmic, contribueixen al seu desenvolupament i modifiquen correlativament a l'home i la seva consciència. Al no ser ja la consciència del proletari consciència de la seva vida real, viurà d'ara en endavant una vida fantasmagòrica i crearà il·lusions: religions, idees morals, etc. És a dir, que l'alienació és quelcom inherent a la realitat per Marx i només superable o suprimible quan es produeix una transformació de la seva realitat material. Per alliberar-se d'aquesta falsa consciència, que no fa més que lligar-lo als interessos de la classe burgesa, per al proletari la única tasca, a la vegada ètica i pràctica, que realment s'ofereix a la seva llibertat és la de coincidir activament amb el seu devenir. En resum, l'imperatiu categòric (la obligació) per a destruir l'alienació completament és coincidir amb la revolució.

7. Alguns corrents del marxisme

El Marxisme després de Marx

La influència de Marx com a teòric és enorme i ja en vida van sorgir intel·lectuals i grupuscles polítics que sense tenir relació amb Marx es proclamaven marxistes. A continuació farem un petit resum de les diferents línies polítiques que s'han proclamat hereves del pensament de Marx en major o menor mesura, com també de la influència que ha tingut aquests en alguns intel·lectuals d'importància destacada del segle XX i XXI que sense ser pròpiament marxistes beuen en gran manera de les seves obres.

Per motius de concisió aquest apartat és lògicament incomplet tant en quantitat (no surten totes les escoles ni autors importants del marxisme) com en qualitat (les definicions són en extrem breus i parcials), així doncs aquest document no pretén ser més que una guia que pugui servir a la militància interessada a anar més enllà per tenir un suport des d'on anar buscant pel seu propi compte informació sobre els autors i corrents que els hi semblin més interessants.

Corrents clàssics del marxisme

Dins d'aquesta categoria hem inclòs els corrents polítiques del marxisme més influents del segle xx, la majoria de les quals avui dia o bé han perdut importància dins l'esquerra o bé les fronteres entre les diferents praxis s'han anat difuminant.

Marxisme-Leninisme

Es coneix com a leninisme al conjunt de teories polítiques, econòmiques i filosòfiques desenvolupades per Lenin dins del marxisme. Ha sigut el corrent política del marxisme més estesa i influent durant el segle XX. Doctrina oficial dels països del bloc de l'est i de la majoria dels partits comunistes del món. Entre les aportacions que va fer Lenin al pensament marxista trobem la necessitat de la creació d'un partit de nou tipus, format per quadres polítics i que

actues com a avantguarda del proletariat en l'objectiu de prendre el poder de l'estat per tal de construir el socialisme. El leninisme advoca també pel centralisme democràtic com a forma d'organitzar el partit i l'estat i en contraposició del capitalisme aposta per un model d'estatalització dels mitjans de producció i l'instauració d'una economia planificada que, a partir del control polític per part de l'estat, aconseguís satisfer les necessitats de la població.

- Autors principals: Lenin, Stalin
- Algunes obres destacades: ¿Que fer? (Lenin, 1902), L'estat i la revolució (Lenin, 17), Imperialisme, fase superior del capitalisme (Lenin, 17), La malaltia infantil de l'esquerranisme al comunisme (Lenin, 20), El marxisme i la qüestió nacional (Stalin, 34), Sobre el materialisme dialèctic i el materialisme històric (Stalin, 38).

Trotskisme

Postulats polítics fets per León Trotski, que segons el mateix no serien més que una continuació del leninisme, ha sigut un dels corrents del marxisme més difosos, i a la vegada més criticats, del segle xx. Trotski advoca per la Revolució permanent, contraposada al Socialisme en un sol país que va acabar duent a terme l'URSS. El trotskisme també advoca per l'entrisme polític, que en un principi és plantejat com la necessitat d'entrar als partits socialdemòcrates de cada país, radicalitzar a la part més XXX d'aquests i acabar escindint-se per crear un nou partit de tall netament trotskista.

- Autors principals: Trotski, Andreu Nin, Ernest Mandel.
- Algunes obres destacades: La revolució traïda (Trotski, 34), Lliçons d'octubre (Trotski, 24), Tractat d'economia marxista (Mandel, 76).

Maoisme

El Maoisme o Marxisme-Leninisme-Maoisme és el corrent teòric del marxisme fundada per Mao. Seguint la línia de Lenin el maoisme té algunes característiques pròpies que són en les que ens centrarem. Primer de tot la seva

aposta per fer confluïr en gran mesura la ideologia política i l'estratègia militar (el poder neix del fusell), això es concreta en la seva aposta política per organitzar guerrilles camperoles que fessin el que ell anomenava la guerra popular. L'altre gran característica del maoisme és l'aplicació de la lluita de dues línies al partit que, grosso modo, hauria de servir de guia per tractar les desviacions polítiques del partit i entendre quan han de coexistir i quan el partit necessita netejar-se de totes les línies equivocades. L'autor i el llibre més importants del maoisme són Mao Tse Tsung i el seu llibre Roig del comunisme.

Comunisme d'esquerres i consellisme

El comunisme d'esquerres engloba a una sèrie molt heterodoxa de polítics i teòrics definits per la seva postura crítica respecte de les polítiques bolxevics i posteriorment de l'URSS. La branca dins d'aquests que més ha influenciat al marxisme europeu és el consellisme, actiu durant la dècada dels anys 20 i 30 i que renegava del parlamentarisme, del reformisme i del centralisme del partit. Apostaven per la constitució de soviets o consells obrers en comptes de la construcció d'un PC. Prenen com l'exemple a seguir la revolució alemanya, la constitució dels soviets a Rússia i el "Biennio rosso" italià.

- Autors principals: Rosa Luxemburg, Karl Liebknecht i Amadeo Bordiga. Dins el consellisme destaquen Anton Pannekoek i Paul Mattick.
- Algunes obres destacades: Reforma o revolució (Luxemburg, 1899), La revolució russa (Luxemburg, 1910), Els consells obrers (Pannekoek, 1936)

Marxisme-occidental

Tot i que les fronteres entre els autors d'alguns comunistes d'esquerra i el marxisme occidental es difusa, i sobretot tot i que el marxisme occidental és una categoria que inclou corrents heterogènies de la major part del segle XX, aquí ho utilitzarem per encabir a una sèrie d'autors que escriuen durant la primera meitat

del segle XX i es caracteritzen per la seva crítica (en diversos graus) cap al marxisme-leninisme i/o cap a l'URSS i que rebutgen el determinisme econòmic d'aquestes.

El més important d'aquests es Antonio Gramsci, filòsof i polític italià defensor de la filosofia de la praxi i creador de conceptes tan rellevants com els d'hegemonia, bloc històric, classes subalternes i allò nacional popular. Qüestiona el fet que la (infra)estructura determini la superestructura.

L'altre autor de rellevància similar es Walter Benjamin, qui tot i tenir un pensament molt més heterodox, ja que estava molt influenciat per l'idealisme alemany i el misticisme jueu, és una figura clau per entendre el pensament del segle XX. El seu camp de treball és principalment el de la història, sent un dels primers intel·lectuals a rebutjar la concepció progressista de la història segons la qual la història de la humanitat segueix de per si una línia ascendent i constant de progrés moral, tecnològic i creu, per dir-ho de manera molt simplificada i desdibuixada, que la història funciona més bé a partir de sotracs que alteren el seu curs. Benjamin també és conegut per la seva vessant de crític cultural i social.

- Autors principals: Karl Korsch, Walter Benjamin, George Lukács, Antonio Gramsci, Ernst Bloch.
- Algunes obres principals: Cuaderns de la presó (Gramsci, 51), Principis de l'esperança (Bloch, 47), Història i consciència de classe (Lukács, 23)

Altres corrents d'importància dins el marxisme

Internacional Situacionista

Va ser una organització política i revolucionària europea de la dècada dels anys 60 i 70, estaven influenciats pel marxisme de consells i les avantguardes artístiques de l'època. Antireformistes i antiautoritaris van ser una de les majors influències teòriques de les revoltes del maig del 69 francès, es van dissoldre com organització després del seu fracàs. Guy Debord és creador del terme

societat de l'espectacle, que defineix una societat on totes les relacions socials estan mediades per imatges, per aparença.

- Autors principals: Guy Debord, Raoul Vaneigem
- Algunes obres destacades: La societat de l'espectacle (Debord, 67) Comentaris sobre la societat de l'espectacle (Debord, 88), Tractat del saber viure per joves generacions (Vanegheim, 67) i les publicacions de la revista Internacional Situacionista.

Marxisme analític

El marxisme analític és un corrent sorgida al Regne Unit a la dècada dels 80 que advoca per revisar l'obra de Marx a la llum de l'individualisme metodològic (mètode que creu que els fenòmens socials poden i s'han d'explicar a partir de l'acció individual) i la filosofia analítica. Com a resultat d'aquest filtratge la majoria d'autors d'aquest corrent defensen la validesa del materialisme històric, de les classes i la lluita de classes i de l'explotació. Rebutgen totalment la dialèctica i la teoria del valor treball.

- Autors principals: Eric Olin Wright, Jon Elster, Gerald Cohen, John Roem.
- Algunes obres destacades: La teoria de la història de Karl Marx: una defensa (Cohen, 78), Classes (Wright, 94), Construïnt utopies reals (Wright, 2014), Una introducció a Karl Marx (Elster, 91).

Escola de Frankfurt

Es coneix com a Escola de Frankfurt una tendència filosòfica representada per un grup de pensadors alemanys agrupats entorn de l'Institut de Recerca Social, primer a Alemanya i un cop exiliats a Nova York i Califòrnia. Els membres d'aquest grup utilitzen una concepció del marxisme molt heterodoxa, que absorbeix elements i influències de corrents diversos, especialment de la psicoanàlisi, per tal de bastir una crítica de la societat postindustrial que abasta temes tan diversos com el qüestionament del valor de la tecnologia, la societat

de consum, l'alienació o l'autoritarisme. El pressupòsit d'aquesta crítica el constitueix la transformació de l'ordre establert, tant en l'àmbit individual com col·lectiu, en un sentit pretesament progressista.

- Autors principals: T. Adorno, Horkheimer, Herbert Marcuse, Eric Fromm.
- Algunes obres destacades: Dialèctica de la Il·lustració (Adorno i Horkheimer, 47), Raó i revolució (Marcuse, 41) L'art d'estimar (Fromm, 56), crítica de la raó instrumental (Horkheimer, 43), L'home unidimensional (Marcuse, 64)

Postmarxisme

Corrent que afirma que tota la nostra realitat social està construïda discursivament, això és que les nostres pràctiques polítiques, però també les nostres vides diàries es veuen influenciades (possibilitades i també limitades) pel llenguatge. També tenen una visió agonística de la política, per molt que superem les contradiccions de la societat capitalista seguirà existint el conflicte polític, i creuen que les lluites ecologistes, feministes, antiracistes tenen una importància similar a la de classe. Famosa sobretot per les figures d'Ernesto Laclau i Chantal Mouffe, defensors del populisme.

- Autors principals: Ernesto Laclau, Chantal Mouffe, Goran Therborn.
- Algunes obres destacades: Hegemonia i estratègia socialista (Mouffe i Laclau, 83), Del Marxisme al Postmarxisme? (Therborn, 2018)

Nova lectura alemanya de Marx

Sota la nova lectura de Marx s'agrupa a un corrent de teòrics marxistes alemanys que a partir dels anys 60 s'allunyen del marxisme ortodox a partir de les investigacions i relectures filològiques que van poder fer molts d'ells dels manuscrits de Marx en formar part de l'equip del MEGA, el projecte d'edició i publicació de les obres i manuscrits inèdits de Marx i Engels.

Els defineixen la seva concepció social del valor, no creuen que per Marx el treball tingues valor en si mateix, sinó que aquest només pot sortir a la llum un cop en l'esfera de la distribució, rebutgen la concepció que fa de l'estat un instrument de la burgesia i creuen que en última instància per Marx un subjecte automàtic, que transcendeix a les classes i té la seva pròpia dinàmica de funcionament. També creuen que Marx va desdir-se o no estava gaire segur de la validesa de la llei de caiguda tendencial de la taxa de guany i per tant creuen que el capitalisme no està condemnat a fracassar i que la seva superació és possible i desitjable però no inevitable.

- Autors principals: Michael Heinrich, Helmut Reichelt, Cesar Ruiz Sanjuan, Clara Ramas.
- Algunes obres destacades: Crítica de l'economia política, una introducció (Heinrich, 2004), Història y sistema en Marx: Cap a una teoria crítica del capitalisme (Ruiz, 2019), Fetitxisme y mistificació en l'obra de Marx (Ramas, 2018).

Teoria de la crítica del valor

Corrent política contemporània europea. Comparteixen amb la nova lectura de Marx el fet de considerar al capital com un subjecte autònom que té una lògica de desenvolupament pròpia, és a dir, que les classes socials no determinen l'evolució del capital sinó que per mitjà del fetitxisme de la mercaderia és el mateix capital el que condiciona l'actuació d'ambdues classes socials. Creuen que per superar aquesta dinàmica no val només amb acabar amb la propietat privada dels mitjans de producció sinó que també és necessari acabar amb el treball abstracte assalariat que domina les nostres societats. És diferències en el fet que al contrari dels primers entenen que la llei de caiguda tendencial de la taxa de guany preveu un col·lapse total del capitalisme.

- Autors principals: Anselm Jappe, Rober Kurk, Roshwita Scholz, Moishe Postone.

- Algunes obres rellevants: Revista Krisis, Les aventures de la mercaderia (Jappe, 2003), la societat autofaga (Jappe, 2019), Temps, treball i dominació social (Postone, 93), el sexe del capitalisme (Scholz, 2000), Manifest contra el treball (Kurz, 2018).

8. Qüestionari

Tornem a recordar que el qüestionari no és cap tipus d'examen ni prova avaluable, sinó que hauria de servir de guia als nuclis per debatre les qüestions més fonamentals. Així mateix, animem a respondre de forma reflexionada i raonada per tal que pugui servir d'exemple a tota la militància.

- a) Creieu que la vida de Marx guarda relació amb la seva obra? De quina forma?
- b) Els modes de producció es superen de la mateixa forma en tots els casos arreu del món?
- c) La relació entre estructura econòmica i superestructura ideològica és de determinació o de condicionament?
- d) Creieu que existeix algun altre motor de la història més enllà de la lluita de classes?
- e) Estau d'acord en la idea progressista de la història? Creieu que la història pot retrocedir o que sempre va a millor?
- f) Podem no estar alienats en el sistema capitalista? Creieu que la militància serveix per combatre l'alienació?
- g) Sabríeu explicar la relació d'algun corrent marxista exposat amb el seu moment històric concret?